

Inhoud

Inleiding	15
Deel I Oriëntatie op methodisch werken	21
1 Het sociaal domein	23
1.1 Sociaal werk, psychosociale hulpverlening en maatschappelijke context	23
1.1.1 Sociaal werk	23
1.1.2 Decentralisatie	24
1.1.3 Sociaal werk: kernfunctie en taken	27
1.1.4 De sociaal professional	30
1.2 Signaleren, agenderen en preventie	35
1.3 Andere vormen van hulpverlening in het sociaal domein	38
1.3.1 Beroepsrichtingen	38
1.3.2 Geestelijke gezondheidszorg en psychologische hulp	40
1.4 Doelgroepen	41
1.5 Methodisch werken in het sociaal domein	44
1.6 De positionering van sociaal werk in onze samenleving	45
1.6.1 Maatschappelijke visie op sociaal werk	46
1.6.2 Het begrip ‘sociaal werk’: betekenissen	47
2 Hulpverleners	49
2.1 Verwachtingen, rollen en functies	49
2.1.1 Verwachtingen	49
2.1.2 Sociaal en professioneel netwerk	50
2.2 Het belang van sociaal werk en hulpverleners	51
2.3 Hulp bieden op verschillende niveaus	53
2.3.1 Hulp op persoonsniveau	54
2.3.2 Hulp op omgevingsniveau	57
2.3.3 Hulp op maatschappelijk niveau	59
2.4 Wederkerigheid in het hulpverleningsproces	60
2.4.1 Transactionele Analyse (TA)	60
2.4.2 Positie als sociaal professional en cliënt	62
2.4.3 Oplossingsgericht werken	65
2.5 Soorten hulpverlening	67

3	Methodisch werken	73
3.1	De opzet van methodisch werken	73
3.2	Fasen in het methodisch werken	78
3.2.1	Startfase	78
3.2.2	Onderzoeksfase en planning	80
3.2.3	Actiefase	83
3.2.4	Afrondingsfase	86
3.3	Het communicatiemodel van Watzlawick	87
3.3.1	Axioma 1: de onmogelijkheid om niet te communiceren	87
3.3.2	Axioma 2: inhouds- en betrekkningsniveau van de communicatie	89
3.3.3	Axioma 3: de interpunctie van de loop van de gebeurtenissen	90
3.3.4	Axioma 4: communicatie is digitaal en analoog	91
3.3.5	Axioma 5: symmetrische en complementaire interactie	92
3.4	Methodisch werken in groepen	93
Deel II	Kennis over methodisch werken	99
4	Theorieën in het methodisch werken	101
4.1	Verschillende stromingen in de psychologie	101
4.1.1	Het biologische perspectief	102
4.1.2	Het behavioristische perspectief	104
4.1.3	Het cognitieve perspectief	108
4.1.4	Het psychodynamische perspectief	110
4.1.5	Het humanistische perspectief	113
4.1.6	Het socioculturele perspectief	116
5	Visie	123
5.1	Visie, mensbeelden en waardeaders	124
5.1.1	Hoe vorm je een visie?	125
5.2	Het nature-nurturededebat	128
5.3	Waarden en normen	130
5.3.1	Normoverschrijdend gedrag	132
5.3.2	Maatschappelijke veranderingen	133
5.4	Beroepshouding	134
5.4.1	Rollen	136
5.5	Gespreksvaardigheden in het methodisch werken	139

6	Methodisch maatwerk	147
6.1	Omgaan met dilemma's	147
6.1.1	Dilemmareflectie	149
6.2	De aanpak in het signaleren	151
6.2.1	Methodisch signaleren	153
6.3	Preventief werken	156
6.4	Vraaggericht werken	158
6.5	Voorbeelden van methodisch maatwerk	159
6.5.1	Gezinnen en jeugdigen – jeugdhulp	160
6.5.2	Intensieve ambulante gezinsbegeleiding (IAG)	161
6.5.3	Leven in armoede	163
6.5.4	Bemoeizorg	165
6.6	Interveniëren	166

Deel III Toepassing van methodisch werken 171

7	Het basismodel voor methodisch werken	173
7.1	Stapsgewijze aanpak	175
7.2	De startfase	177
7.2.1	De stap naar hulp	177
7.2.2	Start van de hulpverlening	178
7.2.3	Motivatie: de piramide van Maslow	181
7.2.4	Je eigen motivatie	183
7.3	De onderzoeksfase en planning	184
7.3.1	De onderzoeksfase	185
7.3.2	Doelen formuleren	188
7.3.3	Acties formuleren en een planning maken	188
7.4	De actiefase	189
7.4.1	Oefenen met nieuw gedrag	190
7.4.2	Weerzin en weerstand	191
7.5	De afrondingsfase	192
7.5.1	Effectiviteit	192
7.5.2	Reflecteren	193
7.5.3	Evalueren	194
7.5.4	Rapporteren	195
7.5.5	Verantwoording	196

8 De startfase	199
8.1 Kennismaken en contact	199
8.1.1 Contact	200
8.2 Vertrouwen en veiligheid bieden	203
8.3 Erkennen en herkennen van de persoon	207
8.3.1 Betrokkenheid en empathie	207
8.3.2 Empathische basishouding	209
8.4 Probleem verkennen: verzamelen van informatie	210
8.5 Behoeftte in kaart brengen en prioriteiten stellen	212
8.6 Motivatie	214
8.6.1 Gebrek aan motivatie	216
9 De onderzoeksfase en planning	219
9.1 Onderzoeken en analyseren van het probleem	219
9.1.1 Leefgebieden	219
9.1.2 Balansmodel	221
9.1.3 Verschillende posities	223
9.1.4 De vraag achter de vraag	224
9.1.5 Prioriteren	225
9.1.6 Urgentie	226
9.1.7 Spanningsveld	227
9.2 Vaststellen probleem, de hulpvraag in kaart brengen en doelen opstellen	227
9.2.1 Doelen	228
9.3 Acties formuleren en een planning maken	229
9.4 Het vraaggesprek	231
9.4.1 Open vragen	232
9.4.2 Directe of indirecte vragen	235
9.4.3 De waarom-vraag	237
9.4.4 Culturele aspecten in de vraagstelling	238
9.4.5 Concretiseren	240

10 De actiefase	243
10.1 Aanpakken en acties uitvoeren	243
10.1.1 Begeleiden en ondersteunen	243
10.1.2 Acties en doen	244
10.1.3 Planmatig en systematisch	246
10.1.4 Timing	247
10.1.5 Psycho-educatie	248
10.2 Nieuw gedrag aanleren	249
10.2.1 Cirkel van gedragsverandering	250
10.2.2 Motiverende gespreksvoering	252
10.2.3 Leerstijlen van Kolb	255
10.3 Omgaan met weerzin en weerstand	257
10.3.1 Omgaan met conflicten	260
10.3.2 Vaardigheden voor omgaan met een conflict	261
10.3.3 Geweldloos communiceren	262
11 De afrondingsfase	267
11.1 Evalueren	267
11.1.1 Zelfstandigheid en zelfvertrouwen	269
11.1.2 Einde hulpverleningscontact	270
11.2 Rapportage	272
11.2.1 Opbouw van een rapportage	274
11.2.2 Objectief of subjectief?	275
11.3 Reflectie op de hulpverlening	277
11.4 Zelfreflectie	281
11.4.1 Supervisie	284
11.4.2 Intervisie	286
Literatuur	287
Register	301
Over de auteur	311